

Opdracht Monument Groninger slavernijverleden

De aanleiding

Er is een brede maatschappelijke beweging gaande voor erkenning van het leed dat de handel in tot slaaf gemaakten heeft veroorzaakt. De VOC- of WIC-mentaliteit is niet meer iets om (alleen maar) trots op te zijn. Er is steeds meer erkenning voor de wijze waarop het koloniale verleden verbonden is met het heden. Het slavernijverleden wordt op een toenemend aantal plekken herdacht en het afschaffen wordt op een toenemend aantal plekken gevierd.

Erkenning voor het slavernijverleden heeft in Groningen een uniek karakter. Onderzoekers van Groninger Archieven en de RUG hebben aangetoond dat het Gronings stadsbestuur een actieve rol speelde en een aandeel had in de handel in tot slaaf gemaakten (Bron: Sporen van het slavernijverleden in Groningen, van dr. Barbara Henkes en dr. Margriet Fokken).

Naar aanleiding van de aangenomen motie d.d. 30 juni 2021, *Onderzoek de rol van de overheid in het slavernijverleden*, is een bestuurlijk proces in gang gezet om de exacte rol van Groningen en het Groninger stadsbestuur in het WIC-verleden en het VOC-verleden nader te onderzoeken. Deze onderzoeksopdracht is verleend aan de RUG en het Groninger Museum.

De gemeente Groningen heeft op 28 augustus 2021 Kunstpunt de opdracht verleend om te onderzoeken hoe met beeldende kunst de gedeelde geschiedenis van ons slavernijverleden zichtbaar gemaakt kan worden in de openbare ruimte. *'Geef een inhoudelijk en artistiek advies waarin mogelijkheden worden geschetst om een betekenisvol monument van het Groninger slavernijverleden te realiseren.'* En: *'Het advies omvat mogelijke locatie(s) en een inschatting van de benodigde financiële middelen.'* Dit onderzoek is inmiddels afgerond, resulterende in een advies. Met deze opdrachtverlening gaat het college mee in het artistiek-inhoudelijke advies van Kunstpunt. Het college gaat niet mee in het advies van Kunstpunt om het budget met € 50.000 te verhogen.

Uitgangspunt

De gemeente Groningen erkent het belang van het agenderen van het slavernijverleden als belangrijk onderdeel van de Nederlandse geschiedenis, erkent de schending van mensenrechten in het verleden en legt de verbinding met de hedendaagse samenleving. Hierom neemt de gemeente positie in de actuele maatschappelijke beweging die het slavernijverleden agendeerde als gedeelde geschiedenis. Het gaat hierbij om erkenning dat het Gronings stadsbestuur direct en indirect een rol heeft gespeeld in de handel van tot slaaf gemaakten, erkenning van het leed van alle mensen die hiervan slachtoffer zijn geworden en het nemen van verantwoordelijkheid om deze gedeelde geschiedenis zichtbaar te maken. De gemeente Groningen maakt hierbij gebruik van de verbindende werking van cultuur.

Gezien de betrokkenheid van het voormalige stadsbestuur bij het slavernijverleden, ziet de gemeente Groningen een actieve rol voor zichzelf in:

1. Het bijdragen aan de erkenning van het slavernijverleden;
2. Het ondersteunen van het publieke gesprek over het slavernijverleden;
3. Het op een betekenisvolle manier zichtbaar maken van de gedeelde geschiedenis van het slavernijverleden in de openbare ruimte.

Opdrachtformulering

De gemeente Groningen geeft Kunstpunt opdracht voor het vervaardigen van een monument ter herdenking van het koloniale en Trans-Atlantische en Aziatische slavernijverleden van Groningen. Het doel van het monument is meerledig:

1. Primair moet het een plek zijn om slachtoffers van het koloniale verleden en de Trans-Atlantische en Aziatische slavernij te kunnen herdenken.
2. Een monument dat informatie (feiten, educatie en persoonlijke verhalen) ontsluit over de geschiedenis en de doorwerking hiervan in het heden. Met als doel om met kennis en verhalen niet alleen bewustzijn over het leed van slavernij en kolonisatie te ontwikkelen maar juist ook een bewustzijn over de doorwerking van deze geschiedenis in het heden. Ongelijkheid vanwege kleur en afkomst. Bewustzijn over de betekenis van een inclusieve samenleving en de eigen rol/positie hierin. Het monument moet niet gaan over schuld en onschuld maar over mensen: over slachtoffers van de slavernijgeschiedenis en over de doorwerking van die geschiedenis in het heden. Het monument moet aanzetten tot nadenken en de samenleving prikkelen tot dialoog.
3. Zowel het monument (in beeldend opzicht) als de informatievoorziening zullen toekomstbestendig moeten zijn door ruimte te laten voor nieuwe feiten. Beknopte informatie kan fysiek aanwezig zijn, maar om zorg te dragen dat het monument voldoende fluïde blijft adviseert Kunstpunt om met het monument ook informatie digitaal te ontsluiten. Het monument wordt gezien als een proces dat nooit af is, zolang slavernij en de gevolgen ervan bestaan.
4. Het monument moet op alle dagen toegankelijk en uitnodigend zijn als een plek dat het publiek kan gebruiken; ontmoeten, bezinning, spelen, zitten, zijn hierbij mogelijkheden. Dit in tegenstelling tot een meer traditioneel en passief, op kijken gericht monument. Op deze wijze wordt het publiek onderdeel van het monument en wordt het monument onderdeel van het dagelijks leven. Bij kinderen en jongeren ligt een belangrijke focus omdat zij deze geschiedenis overleveren. Het monument moet dan ook toegankelijk en aantrekkelijk zijn voor hen en zij moeten goed worden geïnformeerd.

Projectkaders – algemeen

- Het proces wordt van begin tot eind uitgevoerd *met* belanghebbenden in plaats van *voor* belanghebbenden. Onder belanghebbenden verstaan wij zowel op persoonlijke titel persoonlijk betrokken mensen, als ook inhoudelijke specialisten op het gebied van herdenken en vieren, historie, cultuureducatie, kunst in de openbare ruimte en andere relevante gebieden. Kunstpunt formeert een kunstcommissie waarin deze belanghebbenden samenkomen.
- De ambtelijke contactpersonen van de gemeente worden in elk geval maandelijks door Kunstpunt op de hoogte gehouden van ontwikkelingen. Via de ambtelijke contactpersonen wordt de bestuurlijke opdrachtgever betrokken.
- Kunstpunt informeert de bestuurlijke opdrachtgever via de ambtelijke contactpersonen over alle uitingen in de media. De bestuurlijke opdrachtgever informeert via de ambtelijke contactpersonen Kunstpunt vooraf over alle uitingen in de media.
- M.b.t. communicatie over de totstandkoming van het monument is Kunstpunt de contactpersoon voor de kunstcommissie en andere direct betrokkenen bij het proces. De gemeente is als opdrachtgever contactpersoon voor vragen en reacties van andere partijen vanuit de samenleving, inclusief de media.

Projectkaders – tijd

- Kunstpunt creëert in 2023 (het jaar waarin de afschaffing van de slavernij in Nederland 150 geleden is) een moment waarop de vorderingen van het proces worden getoond aan een breed publiek.
- 1 juli 2023 (streefdatum): bekendmaking op welke locatie het monument komt. In overleg met Kunstpunt, de gemeente en belanghebbenden wordt de locatie voor publiek zichtbaar gemarkeerd.

- 1 juli 2024 (streefdatum): onthulling van een monument ter herdenking van het koloniale en Trans-Atlantische en Aziatische slavernijverleden van Groningen. Indien deze datum niet haalbaar blijkt te zijn, dan dient de gemeente Groningen hiervan zo spoedig mogelijk op de hoogte te worden gebracht.

Projectkaders – locatie

De gemeente is verantwoordelijk voor het op tijd goedkeuren en gereedmaken van de locatie van het monument. Kunstpunt denkt hierin mee over de geschiktheid van de locatie en neemt een buurtbewoner op in de kunstcommissie. Om de deadline van 1 juli 2024 haalbaar te maken, zal in het voorjaar van 2023 de locatie definitief moeten zijn goedgekeurd en moeten de randvoorwaarden bekend zijn voor de kunstopdracht.

Projectkaders – budget

- Voor het volledige proces en het vervaardigen van een monument stelt de gemeente Groningen in totaal €150.000,- exclusief BTW beschikbaar. Het budget wordt in 2023 beschikbaar gesteld.
- De gemeente Groningen onderzoekt of de provincie aanvullende cofinanciering kan verlenen. In de basis gaat het om een projectbudget van €150.000,- vanuit de gemeente.
- Kunstpunt en de gemeente Groningen zetten zich in voor aanvullende cofinanciering van diverse lokale en landelijke fondsen, mits de planning dit toelaat. In de basis gaat het om een projectbudget van €150.000,- vanuit de gemeente.

Projectkaders – borging

1. De gemeente Groningen gaat op zoek naar een uitvoerende partner voor een structureel educatief programma. Met dit programma willen wij onze toekomstige generaties blijvend betrekken bij het monument, het herdenken en vieren, de gedeelde geschiedenis van het slavernijverleden en de doorwerking van het slavernijverleden. Zodra er een geschikte partner is gevonden, verwachten wij dat de partner wordt meegenomen in het proces richting een monument.
2. De gemeente Groningen gaat op zoek naar een partner die structureel het herdenken en vieren rondom het monument coördineert. De coördinerende partner draagt er zorg voor dat vieren en herdenken toegankelijk is voor een breed publiek. Zodra er een geschikte partner is gevonden, verwachten wij dat de partner wordt meegenomen in het proces richting een monument.
3. De gemeente Groningen gaat op zoek naar een partner die zorg draagt voor de structurele digitale ontsluiting van het monument. Deze partner is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van en het onderhouden van de website en eventuele sociale media rondom het monument.
4. Kunstpunt stemt beheer en onderhoud af met stadsbeheer.

Verantwoording vanuit gemeentebestuur

Deze opdracht aan Kunstpunt geeft invulling aan de missie, visie en strategie van de gemeente Groningen: gedeelde geschiedenis zichtbaar maken en erkenning van de schending van mensenrechten in het verleden. Het legt (impliciet) de verbinding met hedendaagse vraagstukken die voortvloeien uit het verleden, betreffende emancipatie, sociale acceptatie en antidiscriminatie. Het vervaardigen van een monument sluit aan bij de zes pijlers van het diversiteitsbeleid: zichtbaarheid, sociale acceptatie, emancipatie, antidiscriminatie, gedeelde geschiedenis en mensenrechten.

“In onze visie op diversiteit krijgt iedereen in Groningen ongeacht etniciteit, seksuele gerichtheid, leeftijd, gender of beperking, kansen om actief aan onze samenleving mee te

doen, deze mede vorm te geven en zich in Groningen thuis te voelen. Daarnaast draagt diversiteit bij aan de dynamiek van onze samenleving. Diversiteit maakt de samenleving sterker. Wij zien diversiteit dan ook als een verrijking. Het gevoel dat je welkom bent, erbij hoort en mag zijn wie je bent noemen wij inclusie. Vanuit deze inclusiegedachte hebben wij de keuze gemaakt om het diversiteitsbeleid in te bedden in alle beleidssectoren en daarmee alle beleidssectoren medeverantwoordelijk te maken voor het garanderen en het vergroten van de kansen om actief mee te doen. Diversiteit en inclusie maken Groningen tot de gemeente die wij willen zijn: toegankelijk open, tolerant, behulpzaam, veerkrachtig en een fijne plek om jezelf te kunnen zijn en jezelf verder te ontwikkelen.”

Bron: Diversiteitsagenda 2.0

In onze kadernota Kunst en Cultuur voor iedereen geven we aan: Cultuur heeft een verbindende werking die bijdraagt aan een ongedeelde stad, en biedt een veilig podium voor afwijkende meningen en visies, reflectie en debat. Cultuur en erfgoed bieden inzicht in het heden en verleden en de wereld om je heen. In Groningen herken je de sporen die de tijd heeft achtergelaten. De monumenten en het erfgoed in de stad maken de geschiedenis en het verhaal van onze stad zichtbaar.